

Мироненко Богдан Анатолійович,
аспірант кафедри порівняльного та
європейського права Навчально-
наукового інституту міжнародних
відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник:

Попко Вадим Вікторович,
професор кафедри порівняльного та
європейського права Навчально-
наукового інституту міжнародних
відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У СПІЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ (СПБО) ЄС: АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА

Конституція України чітко визначає європейську та євроатлантичну інтеграцію як зовнішньополітичний пріоритет нашої держави. Набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу (ЄС) та перспектива повноправного членства у ньому вимагає інтеграції до Спільної політики безпеки та оборони (СПБО), що є ключовим елементом правового доробку ЄС (*acquis communautaire*). В умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації (РФ), питання гармонізації законодавства у царині СПБО набуває особливого виміру: перед Україною постає завдання не лише підтримувати безпекові спроможності в умовах безперервного посягання з боку РФ, але й гармонізувати їх зі стандартами *acquis communautaire*. Ці міркування вимагають стратегічного перегляду чинного національного законодавства, яке регулює участь у міжнародних місіях, з метою забезпечення повної правової та оперативної сумісності (*interoperability*) з механізмами СПБО. Отже, дослідження правових колізій та розробка моделі повної інтеграції до СПБО ЄС набуває актуальності у царині європейської інтеграції.

Створення ЄС відповідно до укладеного 1992 року Маастрихтського договору [1] ознаменувало розширення виміру європейської інтеграції на політичну сферу, а отже – збільшення впливу центру на міжнародні справи. Одним із засобів цього впливу стало формування Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (далі – СЗППБ) ЄС та СПБО як її складової.

Поява СПБО у нинішньому вигляді тісно пов'язана з еволюцією європейської безпеки після завершення «холодної війни», зокрема з бажанням ЄС набути оперативної автономії у кризовому врегулюванні. Формування СПБО відбувалося у тісному контексті взаємин з Організацією Північноатлантичного Договору (НАТО), особливо після ухвалення рішень Вашингтонського саміту

НАТО 1999 року [2] та Декларації НАТО – ЄС про європейську політику у сфері безпеки і оборони 2002 року [3], у котрих було узгоджено, що ЄС повинен мати спроможність проводити операції там, де НАТО як цілісний механізм вирішить не діяти. Цей принцип, що дозволяє ЄС у необхідних випадках використовувати військові планувальні структури та ресурси НАТО, отримав назву «Берлін Плюс» (*Berlin Plus arrangement*)

Сутність СПБО полягає у наданні ЄС оперативної спроможності використовувати цивільні та військові засоби для кризового управління, запобігання конфліктам та підтримання миру. Завдання СПБО, відомі у своєму первинному вигляді як Петерберзькі завдання нині не існуючого Західноєвропейського союзу, вперше були сформульовані у 1992 році та згодом доповнювалися. Вони охоплюють [4]:

- гуманітарні та рятувальні місії (допомога населенню, яке постраждало від стихійних лих або конфліктів);
- миротворчі операції (підтримання миру та стабільності у регіонах конфлікту);
- бойові операції з врегулювання криз (силові дії під час збройного конфлікту, а також операції з постконфліктної стабілізації);
- спільні операції з роззброєння;
- військове консультування та сприяння у навчанні.

Ключовими військовими інструментами, імплементація котрих вимагала б адаптації національного законодавства України, є, зокрема, Бойові групи ЄС (високомобільні підрозділи чисельністю близько 1500 осіб, що перебувають у почерговій готовності протягом кількох місяців поспіль) [5] та Європейський фонд миру (EPF) (фінансовий інструмент для підтримки військових аспектів СПБО, заснований Рішенням Ради (CFSP) 2021/509) [6]. Україна співпрацює або співпрацювала з Бойовими групами ЄС лише як країна-партнер (йдеться про Балканську та Вишеградську бойові групи) та є бенефіціаром допомоги з EPF, але не повноправним контрибутором і розпорядником фондів, як було б у випадку країни-члена.

Чільним національним нормативно-правовим актом, що регулює участь України у міжнародній безпековій діяльності, є Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» (№ 613-XIV) (далі – Закон № 613-XIV) [7]. Цей Закон визначає правові організаційні й фінансові засади часті України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, а також порядок направлення Україною військового та цивільного персоналу, організації його підготовки та забезпечення.

Проведений аналіз положень Закону № 613-XIV свідчить, що цей нормативно-правовий акт розроблений здебільшого з орієнтацією на миротворчі операції під проводом Організації Об'єднаних Націй (ООН) та частково НАТО (у яких Україна має тривалий досвід). Він встановлює доволі сувору процедуру ухвалення рішень, що передбачає обов'язкову наявність рішення Президента України (щодо чисельності та озброєння) та схвалення Верховної Ради України.

У контексті того, що наразі Україна не є членом ЄС, Закон № 613-XIV не містить спеціальних норм, які б враховували інституційну специфіку та оперативні вимоги СПБО ЄС, а також не розмежовує фінансові та правові аспекти контрибуцій (членських внесків) від витрат на участь у місіях. Саме ця існуюча орієнтація на ООН/НАТО створює основні правові колізії на шляху повної інтеграції з положеннями актів СПБО ЄС.

Аналіз Закону № 613-XIV виявив необхідність вирішення низки питань стосовно адаптації до вимог СПБО. Чи не найбільш нагальною є проблема інституційно-процедурних бар'єрів ухвалення рішень. Чинний Закон № 613-XIV передбачає наявність окремих пропозиції (вноситься до Ради національної безпеки і оборони України Міністерством закордонних справ України за погодженням з Міністерством оборони України та іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади) та схваленого Верховною Радою України рішення Президента України стосовно направлення контингентів, що певною мірою ускладнює реалізацію принципу швидкого розгортання (протягом 5-10 днів), необхідного для роботи Бойових груп ЄС. Для гармонізації необхідне внесення змін до Закону № 613-XIV та, за необхідності, тлумачення статті 106 Конституції України з метою делегування права на оперативне розгортання сил у складі СПБО на рівень Президента України за умови попереднього рамкового його затвердження.

По-друге, необхідно вбачається визначеність правового статусу персоналу. Законодавство має врегулювати правовий статус, привілеї та імунітети військовослужбовців Збройних Сил України, інших збройних формувань, поліцейських та цивільних експертів, які працювали б у мілітарних структурах ЄС. Можливим напрямом гармонізації є ухвалення спеціалізованого акта або внесення до Закону № 613-XIV розділу, який би закріплював правові гарантії та соціальний захист персоналу, залученого до місій СПБО, у повній відповідності до вимог *acquis communautaire*.

З огляду на викладене вище, інтеграція України до системи СПБО вимагає не просто механічного перенесення норм *acquis communautaire* ЄС, а стратегічного реформування національних правових та інституційних механізмів на засадах системних інституційно-управлінських та цивільно-безпекових міркувань повноправного членства. Базована на цих засновках успішна гармонізація законодавства здатна значно посилити колективну безпекову спроможність Європейського Союзу з Україною як новим членом Спільноти.

Список використаних джерел:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b06/
2. Hulsman, J. C., Gardiner, L. A *Conservative Vision for U.S. Policy Toward Europe*. Backgrounder No. 1803. The Heritage Foundation.

URL: <https://web.archive.org/web/20041022111949/http://www.heritage.org/Research/Europe/bg1803.cfm>

1. Декларація НАТО – ЄС про європейську політику у сфері безпеки і оборони. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19544.htm
2. Петерберзькі завдання / Глосарій. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/petersberg-tasks.html>
3. Бойові групи ЄС. *EEAS*. URL: https://www.eeas.europa.eu/node/33557_en
4. Рішення Ради (CFSP) 2021/509 від 22 березня 2021 року про створення Європейського фонду миру та скасування Рішення (CFSP) 2015/528. ST/5212/2021/INIT. *OJ L 102*, 24.3.2021, pp. 14–62.
5. Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки : Закон України від 23.03.1999 р. № 533-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 24. Ст. 199.
6. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. Із змінами.

Осадча Карина Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти
магістра Інституту заочного та
дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Сьох Катерина Ярославівна,
завідувач кафедри конституційного
права Навчально-наукового інституту
права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ ЯК СКЛАДОВА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Відстоювання геополітичних інтересів та зміцнення основ національної безпеки є пріоритетними напрямками зовнішньої політики сучасних держав світу. В контексті сьогодення ключовими інтересами України залишаються збереження територіальної цілісності країни, відстоювання культурно та ідеологічної незалежності, укріплення суверенітету та забезпечення економічного та соціально-політичного розвитку.

Дотримання обраного Україною політичного курсу неможливе без активної участі у процесах міжнародного цивілізаційного простору, адже